

La impaciència del cor - Stefan Zweig

Pocs autors han mantingut la popularitat com Stefan Zweig (1881-1942), que va triomfar en vida i després de mort. D'ençà que tinc ús de raó que no he deixat de veure les seves traduccions, tant en les edicions rústiques que publicava Hogar del Libro als anys vuitanta com en les pulquèrrimes de Quaderns Crema, una editorial que des dels noranta ha publicat una dotzena de llibres seus, del popular *Novel·la d'escacs* a les memòries *El món d'ahir*, que han esdevingut un llibre de culte en medis intel·lectuals.

Tot i que Stefan Zweig ens té acostumats a les novel·les curtes, aquesta edició de *La impaciència del cor* supera les 400 pàgines. La raó no és pas el gran nombre de personatges o de peripècies, sinó el desig de seguir de prop, amb una constància hipnòtica, les evolucions mentals del protagonista.

La novel·la no resulta difícil de resumir. Anton Hofmiller és un tinent austríac de vint-i-cinc anys que prové d'una família modesta i que té problemes per arribar a final de mes amb la paga d'oficial. En una recepció, coneix Ethel Von Kekesfalva, una adolescent paralítica que forma part de la família més rica del rodal. El tinent adopta l'hàbit de freqüentar la mansió, estableix una relació entre amistosa i fraternal amb Ethel, i congenia amb el pare i la germana. El que Ethel sent per ell, en canvi, és amor. En aquesta relació asimètrica s'hi condensa el conflicte del llibre: ella té diners i l'estima, però li manca la salut, mentre que ell té salut però no ni la correspon ni disposa de diners. Afegim-hi que la família de la noia accepta de bon grat la relació amb el tinent, ja que s'adona dels efectes beneficiosos que té en la malalta.

La situació es complica amb l'aparició del metge, el doctor Condor, que es limita a tractar la pacient amb professionalitat. La família d'Ethel, en canvi, en particular el pare, implora una promesa de millora que el metge no gosa formular. En aquest punt resulta decisiu el caràcter pusil·lànim del tinent Hofmiller. Sense que tingui un objectiu clar en la relació amb la família Von Kekesfalva, mancat del caràcter que es necessita per afrontar els fets, endut pel que actualment s'anomena "empatia", escampa mitges veritats per tot arreu. Ni desmenteix el pare quan interpreta que la malalta es pot guarir, ni explica clarament a la filla que no sent cap interès sentimental per ella, ni tan sols se sincera amb el

seus companys de guarnició. Amb aquesta bona fe, volent satisfer ingènuament tothom, crea uns moviments afectius que tindran conseqüències fatídiques.

La impaciència del cor segueix el relat del tinent, de manera que el lector tendeix a assumir el seu punt de vista. De mica en mica, però –i aquesta lentitud pot ser un dels motius de la llargada del llibre-, el lector es va adonant que la compassió a mitges que sent el tinent no és més que una forma de denominar una perillosa combinació de covardia i estupidesa. En contrast amb ell, ressalta la figura del doctor Condor, humil i tenaç, que viu consagrat sense fissures als seus pacients i a la seva esposa cega. La compassió que sent el doctor no és intermitent, sinó que configura cadascun dels instants de la seva vida. En canvi la del tinent, freda i limitada, té la característica d'empitjorar les condicions del seu entorn. De fet, el títol de *La impaciència del cor* revela el diagnòstic indulgent que fa el tinent de la situació; un títol més clarivident i en consonància amb el que acaba sentint el lector hauria d'incloure les paraules *traïció* o *vilesa*.

Bona part del llibre segueix els viarany, les justificacions i els autoenganys del tinent Hofmiller: com la relació amb Edith passa de la compassió a la simpatia i a l'afecte, com s'adona que aquest afecte comporta una pèrdua de llibertat, com es succeeixen les mentides pietoses, com l'opinió dels companys pot ser decisiva en la presa de decisions, com l'abandó de les responsabilitats es pot disfressar de sentit del deure. En la relació amb Edith, el tinent Hofmiller es veu a si mateix com aquell jove de *Les mil i una nits* que, després de decidir portar un vell esguerrat a collibè, esdevé el seu servent quan el vell es nega a baixar.

Quan arribem a la meitat del llibre, topem amb un passatge familiar, ja que és el mateix epígraf que obre el llibre. El copiem a continuació perquè recull l'essència de la novel·la: “Hi ha dues menes de compassió. L'una, dèbil i sentimental, que en realitat no és sinó impaciència del cor per alliberar-se com més aviat millor de la penosa emoció davant una desgràcia aliena, és una compassió que no és exactament compassió, ans una defensa instintiva de l'ànima davant del dolor d'altri. I l'altra, l'única que compta, és la compassió desproveïda de l'element sentimental, però creativa, que sap el que vol i està disposada a aguantar-ho tot amb paciència i resignació fins a les darreres forces i àdhuc més enllà.”

Ens trobem, doncs, davant un tractat en forma de novel·la, que no deixa gaire marge d'interpretació al lector, però que, en canvi, aborda la trama en tota la complexitat,

ja que l'autor planteja el conflicte a partir d'un punt de vista que no nega els altres. Així, cinquanta pàgines estan dedicades a la vida del pare d'Edith, a la manera com va prosperar, com es va enriquir, com es va casar i va quedar vidu, ja que és una faceta de la trama que hem de tenir en compte. Al capdavall, un text té la mida mínima que permet a l'autor condensar-hi tot el que volia escriure. Com en tota novel·la digna d'aquest nom, som capaços d'entendre els personatges en totes les seves dimensions. A vegades sembla que sigui el tinent el qui pateix invalidesa –sentimental, en el seu cas-, a vegades fa l'efecte que el nucli del llibre és la capacitat de regernar-nos a base d'autoindulgència, o que més aviat se centri en el dret dels malalts a estimar i a ser estimats. Cap al final apareix la gran estultícia de la guerra: llavors sembla que l'autor ens ha explicat com és la vida d'un militar que després serà condecorat perquè sapiguem que en el seu cas el menyspreu per la vida no és cap heroisme, sinó la constatació d'una conducta gens encomiable. La compassió, sigui com sigui, n'és el leitmotiv indefugible (en castellà, Debate la va traduir amb el títol, menys fidel però més explícit, de *La piedad peligrosa*). L'autor la contraposa a la voluntat, la defineix com una “arma de dos talls”, la compara amb la morfina, que s'ha de dosificar i suprimir a temps, i es refereix a “l'emmetzinament per compassió”.

Stefan Zweig va néixer el 1881 a Viena en una família de jueus acomodats, i es va suïcidar amb la seva esposa a Petrópolis (Brasil) el 1942, en el moment en què es succeïen les victòries del Tercer Reich. De formació filosòfica i literària, va escriure biografies i novel·les caracteritzades per un control narratiu ferri, ja que no se li escapa cap personatge i ni cap recolze de la història. Quan el domini de la tècnica se situa al servei d'una trama on regnen els sentiments (és el cas de *Carta d'una desconeguda*, duta a la gran pantalla per Max Ophuls), dóna com a resultat uns llibres molt característics, que combinen altes dosis de romanticisme i de racionalisme, una combinació que pot ser la clau del seu èxit prolongat.